

Wo wjelkach a wo dobrym pastyrju

**Jezus Chrystus praji:
„Ja sym dobry pastyr.
Dobry pastyr wostaji swoje
žiwjenje za swoje wowcy.
Najaty pak, kiž pastyr njeje
a kotrehož wowcy jeho njejsu,
widži wjelka přińc a wopuští
wowcy a čeknje a wjelk da so
do wowcow a je rozpróši.“**

Jan 10,11–12

Běše to w léce 1904, zo zatřělichu pola Čelnoho poslednjeho łuziskeho wjelka. Běchołmčanski hajnik Brehmer běše jeho z 30 metrow zdalenosće trječih. Wulce swjećeše so tehdy dobyće nad legendarnym „Zabrodskim tigrom“. Tola wjelki běchu dale we fantaziji ludži žiwe. W starých serbskich bajkach běše wjelk hišće hlúpe stworjenje, kotryž přećiwo lišcej překlepanosći žaneje šansy njeměješe. Tutón trochu hlupikojty wjelk, kotremuž so ničo prawje njeradži, je dženasa nimale zabyty. Džěci wotrostu z bajku wo Čerwjenawce, w kotrejž wjelk dušnu wowku spóžrě a so we łožu ležo na nje-winowatu holcu měri. Tajki wjelk nam njeje sympatiski.

Radworski wučer Michał Nawka napisa pjeć lét po zatřělenju Zabrodského wjelka lyriski tekst „Njewěrju, zo wjelkow w Serbach njeje“. Wjelki běchu za jeho symbol rubježnikow a mordarjow, kotrež drěja ludžom krej ze žitow. Wón pisaše: „Nichtó jim ničeho činiť njeje, ale kóždeho bychu póžrěte. Ow, mje hižo strach łóji, hdyž jich zachadzenja spomnju.“ Někotre léta pozdžišo napisa wón kolebawku, w kotrejž wužiwa zaso wobraz wjel-

ka. „Es pej i, džěčko spi! Wjelk hnydom přičeri, hdyž wě, hdze džěčko spi. Es pej i, džěčko spi. Nank wjelka přeměri, zo wjac so njewróci. Es pej i, džěčko spi.“ Wjelk je tež w tutym spěwčku wobraz za wrohženje, za strachi a negatiwne začuwanja, tola nank je sylny a wučeri wjelka a wšitke strachi.

Wjelki wohrožuja žiwjenje. Tak steji to tež w Swjatym pismje. Wowčerjo tehdy ze swojimi stadłami po kraju čahachu. Wječor dyrbjachu wowcy a kozy za kamjentne murje zawrěc, zo njebychu wjelki je spotorhali a tak škodu činili. Dokelž wohrožowachu tute rubježne zwěrjata hospodarsku eksistencu pastyrjow, maja w Swjatym pismje hubjene mjeno. Wone rozpróša wowcy, je spotorhaja a zniča.

Wjelk je wobraz za negatiwne mocy,

za čerpjenje, hrěch a smjerc. Tomu napřeco steji dobry pastyr, kotryž so za swoje wowcy zasadžuje, Jezus Chrystus. „Ja sym dobry pastyr. Dobry pastyr wostaji swoje žiwjenje za swoje wowcy.“ Z tym pokaza Jezus na swój wosud, zo měješe woprować swoje žiwjenje za hrěchi swěta, za naše hrěchi. Jezus Chrystus je stanyl ze smjerce. Murja smjerce njeje doskónčna. Su w njej durje do swěta za našim swětom, durje do wěčnosće a do swěta a Chrystus je tute durje wotewrěť. Smjerc je přechod do lěpšeho swěta, přechod k Bohu. „Moje wowcy słyša mój hlós, a ja dam jim wěčne žiwjenje, a wone nihdy njezahinu, a nichtó je z mojeje ruki njewutorhnje.“

Jezus znaje swoje wowcy. Wšitcy, kiž k njemu słušeja, su pola njeho zapisani nic z čistom, ale z mjenom. Wón wě wo wšěch tych, kiž su na jeho mjeno křćeni a jeho słowo słyša. „Ja sym dobry pastyr a znaju svojich, a moji znaja mje.“ Hač do wosobinskih drobnosćow wón nas znaje, tak kaž wowčer swoje wowcy znaje. Hdyž rěčimy z Jezusom w modlitwje, tak směmy wěsći być, zo wón wo našich naležnosćach hižo wě a je po svojich měritkach derje wobstara.

W poslednich lětach su so wjelki do Łužicy nawróćili. W medijach wjedu so debaty wo jich škódnosći abo wužitnosći. Wěste je: Wowčerjam wone tež džensa škody načinja. Na ludži so wjelki drje njeměrja. Jezusowe poselstwo je jasne: Njetrjebamy so před „wjelkami“ boječ, potajkim před negatiwnymi mocami, kiž chcedza naše žiwjenje wobškodzić. Wón je dobry pastyr, kotryž so wo swoje wowcy stara, z nimi rěči a njedopuští, zo wjelki stađo rozpróša. **Jan Malink**

Wołtarny parament z Hodžija z předstajenjom dobrego pastyrja a dwurěčnym napisom

Foto: F. Ullrich

Ličbowe hódančko

Lube džěci, džensa sym za was ličbowe hódančko přihotowała. Jedne zaprijęće sym wam hižo předpodała. Kóždy ličba steji tu

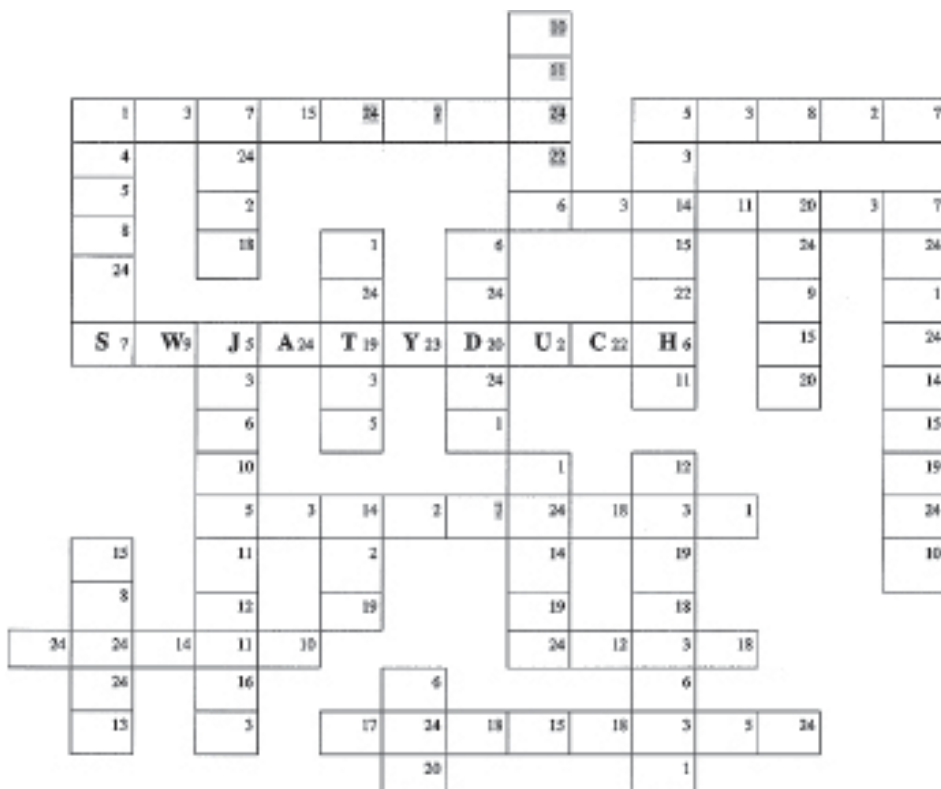
za jedyn a tón samy pismik. Tak zapisaje na příklad za ličbu 24 pismik A, za ličbu 2 pismik U atd. Hdyž sće wšitko prawje wupjelnili, wučitaće w kašćikach pomjenowanja, kotrež wšitke tež w bibliji nadeńdžeće.

Přeju wam wjele wjesela při hódanju.

Janina Krygarjowa

	U			J	H	S		W			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

						T	D		C	Y	A
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24

67. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń
22. a 23. junija 2013 w Delnim Wujězdze

„Chrystusowy zakon dopjelnić“

Sobotu, 22. junija

- 14.00 hodž. zahajenje w cyrkwi
14.30 hodž. přednošk Lubiny Malinkoweje w hosćencu „Tri lipy“: „Wujězdžanski wustaw – wuznamne kubłanišćo Serbow we 18. lěstotku“

Njedzelu, 23. junija

- 10.00 hodž. swjedženske kemše z Božim wotkazanjom, předuje sup. Jan Malink z Budyšina, zdobom kemše za džěci
11.45 hodž. wotewrjenje wustajeńcy „Serbska hola. Slědy w pěsku“ we wobchodze napřečo hosćencej
12.00 hodž. wobjed w hosćencu „Tri lipy“
13.00 hodž. připołdniša přestawka z ludowymi spěwami a wšelakimi přinoškami
15.00 hodž. zakončaca nutrnosć w cyrkwi

Wšitkich Serbow wutrobnje na cyrkwinski dzeń přeprašujemy.

Sobotu budže na cyrkwiskim dnju přitomny synodny senior Joel Ruml z Prahi, najwyšij zastupjer Čěskobratrskeje ewangelskeje cyrkwy. Jako Serbja chcemy sej wysoki wopyt česćić. Tuž su wšitcy prošeni sej na sobotniše zarjadowanje do Delnjeho Wujězda dojeć. Njedzelnje swjedženske kemše so w serbskim rozhłosu přenjesu.

Nowa kniha wo Hodźiju

Něhdže 50 hosći dožiwi 6. meje w Hodžiskim towarstwowym domje premjeru knihi „Hodźija a wokolina w starych wobrazach“. Wudawaćel Siegfried Casper, sobudžělaćer Ludoweho nakładnistwa Domowina w Budyšinje, bě šěsć lět dołho material za knihu zběrał. W njej je dohromady 800 fotow, rysowanow, wobrazow a pohladnicow z Hodžiskich kónčin wozjewjenych. Derje wopytane bě tež předstajenje knihi 23. meje w Budyskej Smolerjec kniharni.

T.M.

Jubilej w Dešnje

Serbsko-nimska namša k 25lětnemu wostašu žěłoweje kupki Serbska namša swěši se dnja 16. junija zeger 14.00 w Dešańskej cerkwi. Namšu wugótuju mjazy drugim chor „Łužyca“, pozawnowy chor Dešno/Žyłow, fararka Katharina Köhlerowa a farar Ingolf Ksenka. Prjatkujo biskup dr. Markus Dröge z Barlinja. Pó namšy bužo zgromadne kafejpiše w gósćencu „Serbski dwór“.

Plakat z přeprašenjom na jubilejne kemše

Lóštno-tragiska pławba po grotesknych žołmach

Poradźena premjera hry „Die wendische Schifffahrt“ w Budyskim wosadnym domje

W ewangelskim wosadnym domje Budy-skeje Strowotneje studnje dožiwi 3. meje něhdže 60 wopytowarjow premjeru tragigroteski „Die wendische Schifffahrt“. Je to inscenacija dźiwadłoweje skupiny KONTAKT žónskeje iniciatiwy z. t. pod nawodom Ulriki Mětskoweje. W léće 1994 dožiwi kruch Kita Lorenca w NSLDž swoju prapremjeru. Tehdy bě režiserka U. Mětskowa proby w dźiwadle sobu dožiwiła. A móžu so tež sama na hru dopomnić. Wšako bě to zajimawa a wobšěrna, dlěje hač pjeć hodžin trajaca inscenacija z něhdže štyrceci hrajerjemi Budyskeho dźiwadła. Nimale dwaceći lět pozdžišo wšak běch wćipna na inscenaciju z jeniče štyrnaće lajskimi dźiwadźelnikami. Bě zwopředka jasne, zo budže to wužadnje, so do naročnej maćizny a rěče Kita Lorenca zanurčić.

W skrótsenej wersiji předstaja so žiwjenska stawizna Alfonsa Bauera, za kotrymž chowa so awtentiska serbska wosoba Jan Pawoł Wirth (1878–1945) ze Stróže pola Rakec, kotryž nawukny wojnarstwo a so na wandrowstwo hač do Hamburga poda. Tam džětaše we łódźnistwje, zwotkeľž měješe prawdžepodobnje swoje kreatiwne ambicije jako kanalotwarc. Nawróćiwši so do Łužicy bu za swój čas znaty jako „Kanal-Wirth“, originelny wunamakar a swojowólny politikar. Jeho wizija bě, rěčku Čornicu a druhe hornjołužiske rěki a haty z Čornym Halštrowom a Sprjewju zwjazać přez Nowy srjedźnołužiski kanal, po kotrymž by móhła potom serbska pšerńca marki „Made in Lusace serbe“ swój puć po Sprjewi, Haboli a Łobju hač do Hamburga namakać. W pozadku hry jewi so poť lěstotka němsko-serbskich stawiznow wot kónca 19. lěstotka hač do 1945. Wězo su mjena wunamakane, kaž na př. wjes Pitzkowitz abo město Butzen, a tež jednanje. Tola historiske podawki, daty a scuzbnjene pomjenowanja pokazuja na realistiske móžne podeńdženja. W přiwótřených skurilnych figurach, grotesknych situacijach a rěčnych finesach leži woprawdžite dožiwjenje tuteje dźiwadłoweje hry.

A tež na premjernym předstajenju lajskeje dźiwadłoweje skupiny KONTAKT zamóču hrajerjo a dalši sobuskutkowacy swój publikum zahorić. Kóždy měješe wjacore róle abo funkcije přewzać.

Prěni wobraz předstaja pjerjodřěće z ćetami Alfonsa, kotrymž rozjasni hólćec swoje přenje wunamakanki. Jako dorosćeny nasadźuje so Alfons Bauer z hamtami a prócuje so wo patent za swoje wunamakanki (druhi wobraz), štož pak so jemu ženje njeporadži. Zawrjena hojernja (1914/18) je jednanske městno třećeho

Z wutrobnym aplawsom dźakowaše so publikum na premjerje Kita Lorenceweje hry „Die wendische Schifffahrt“ we wosadnym domje w Budyskej Strowotnej studni štyrnaće lajskim hrajerjam w 51 rólach.

Foće: M. Bulanc

wobrazu, hdžež so tež hróžba Přenjeje swětoweje wójny špiheluje. Dokelž njemóže so Alfons swojeho wunamakanja wzdać, bu z błudnicy zaso pušćeny.

W štwórtym wobrazu „Serbske łódźnistwo“ (srjedź 1920tych lět) přihotuje so Alfons Bauer ze swojim čotłom „Jollenkreuzer“ na pławbu do dalokeho swěta. Tola hižo před Hamburgom wón zwrěšći. A mjezyhra „Kieloben“ da hłowneho rjeka na złamanym čotłje zadwělować. Po tutej katastrofje dožiwimy Alfonsa Bauera na kanalowej zhromadźiznje za čas hospodarskeje krizy. Mjez druhim su tam tež Sokoljo a Sokołki, kotřiž sportuja a legendarnu žortnu pěseň „Jen čorny šwon“ spěwaja. Wosebite wurjekowanje němsskorěčnych lajskich dźiwadźelnikow komiku hišće zesylni. Alfonsej Bauerej su dalše charaktery poboku, na přikład filozofowacy wobsedźer tobakoweho wobchodźika Willi Simm z rysami Arnošta Simona, kotrehož wobchod w starym Serbskim domje tež Wend'sche Meckerbude mjenowachu. A zasakleho Serba Bena Rühmsacka-Hrymzaka wjedže jeho fanatiski nacionalizm runjewon do Hitlerskeje strony.

W pjatym wobrazu „Tysacłětny swjedzeń“ Butzena (1933) pod emblemami Třećeho reicha přinjese Alfons jako kapitan-admiral njeměr do swjedženskeho čaha a so ze swojej znatej parolu „kanal poľny“ zaso zhubi. W epilogu „Chłěbowa poliwnka“ (1945) powěda Willi Simm wšelake legendy wokoło smjerće Alfonsa Bauera.

Hłowny hrajer Peter Lenke je rólu kanalotwarcu wuběrnje zmištrował. Ale tež wšitcy dalši sobuskutkowacy su z wulkim angažementom hrali a spěwali. Hudźba Jura Mětska cyłkowny wukon skulojći a kanalowa hymna po znatej melodiji „Fuchs,

Alfons Bauer alias legendarny kanalotwarc Wirth (1878–1945) ze Stróže pola Rakec

du hast die Gans gestohlen“ wšěch do sobuspěwanja pozbudži. Mjez wopytowarjami premjery bě tež tójšto serbskich z Budyšina a wokoliny. Měto Pernak bě z mandželskej samo z Berlina přijěł, zo by hru dožiwił. Wón sej předstajenje jara chwaleše, wosebje džěło režiserki U. Mětskoweje. We wuhotowanju kostimow napadnu kłobukowe wariacije a stilizowana serbska drasta. Ze skromnymi, tola skutkownymi rekwizitami a molowankami U. Mětskoweje předstajeja so bytostne městna a wobsahi jednotliwych wobrazow.

Lajscy dźiwadźelnicy wokoło swojeje nawodnicy su wužadnje inscenacije „Die wendische Schifffahrt“ přiwzali a publikum z njewšědnej lóštno-tragiskeje pławbu po grotesknych žołmach putali.

Měrana Cušcyna

Spěchować serbsččinu

W Bukecach so přeni raz džěłarnička serbskich Bjesadow

Referenca na džěłarničce: Marko Grojlich, Arnd Zoba, Měrana Cušcyneja a Jan Malink

Zo ma serbsčina w ewangelskich wosadach Hornjeje Łužicy perspektiwu, pokaza so sobotu, 27. apryla, w Bukecach na přenjeje džěłarničce serbskich Bjesadow. Něšto wjac hač 30 serbsce wuknjacych bě přeprašenje Bukečanskeje Bjesady a Serbskeho wosadneho zwjazka scěhowało. Přišli běchu zajimcy wosebje z Bukečanskeje, Hodźijskeje, Rakečanskeje a Wojerowskeje wosady, hdžež běchu w minjenych třoch lětach kružki k hajanju serbskeje řeče nastali. Mjez nimi běštaj tež fararjej Christoph Rummel z Hodźija a Thomas Haenchen z hosćičelskeje wosady, kotraž tehorna serbsce wuknjetaj.

Kublanske popołdnje

Z nutrnoću Serbskeho superintendenta Jana Malinka so zeńdženje w Bukečanskej ewangelskej srjedźnej šuli wotewrě. Mócnje klinčachu zhromadnje zaspěwane kěrlušy po poľnje wobsadźenej rjadowniskej rumnosći. Mjez wobdźělnikami běchu wšě starobne skupiny zastupjene. Najmłódsza bě z 12 lětami Lenka Nazdalic, šulerka Wojerowskeho Lessingoweho gymnazija, kotraž bě z maćerju a wowku přijěła. Přitomni běchu tež wobdźělnicy srjedźneje generacije, najwjetši džěl pak wučinjachu wuměnkarjo, kotřiž w pokročowanej starobje spytaja so řeči swojich młodych lět zaso bližić. Najdlěši puć měješe Bernd Pittkunings, kotryž bě z delnołužiskeho Dešna do Bukec přijěl.

Po witanju Mata Krygarja rozrjadowachu so zhromadźeni do štyrjoch skupin, w kotrychž so pod nawodom wěcywustojnych ze wšelakimi temami zaběrachu,

doniž po něhdže poľ hodźinje skupinu měnjachu. Lektorojo řečachu we hłownym serbsce, jenož składnostnje wšelake wobsahi tež w němskej řeči dodachu abo přidatnje wujasnichu.

Bywši rozhlósownik Marko Grojlich z Bukec předstaji swoju loni wuštu knihu „Pod Čornobohom/Unterm Czorneboh“. Rozložil natwar kniha a čitaše wšelake wurězki wo zajimawych podawkach a wuznamnych wosobinach Bukečanskich kónčin, kaž wosadnym fararju Kubicy a wučerju a přirodospytniku Šěcy z Rachlowa, kaž tež wo bohatym serbskim kulturnym žiwjenju, kotrež w 1920tych lětach w Bukecach knježeše.

Wo zajimawostkach Bukečanskich stawiznow přednošowaše Arnd Zoba. Z pomocu karty rozložil geografiske položenje wulkeje wosady a do njeje zafarowanych wsow. Wosebje pokaza na wažny podawk tudyšich stawiznow, jako so cyła wjes za čas Sydomlětnjeje wójny w bitwje pola Bukec zniči, na což džensa hišće pomniki a dalše swědstwa, kaž kanonowe kule, dopominaja.

Zo móžeja řečne zwučowanja tež zabawne być, dožiwichu wobdźělnicy w skupinje pola Měranje Cušcyneje, hdžež so w serbskej konwersaciji pospytachu. Ze swojimi pedagogiskimi zamóžnosćemi a wšelakim wučbnym materialom zamó bywša wučerka zajim zbudzić a wšěch do rozmołwy zapřijeć. Tak so jim ani gramatiske zwučowanja njewostudžichu, ale wšěch wobdźělnikow do žiweho sobuskutkowanja wabjachu.

W štwórtej skupinje rozložil superintendent Malink wosebitosće serbsčiny →

W rjadowniskej stwě ewangelskeje srjedźneje šule so džěłarnička zahaji.

w ewangelskich wosadach

Bjesadow z dwurěčnych wosadow Hornjeje Łužicy wotměła

Mato Krygar wita přihladowarjow we wosadnej žurli na dźiwadłowe předstajenje.

⇒ w ewangelskej cyrkwinskej tradiciji. Z pomocu přehlada, kotryž so kóždemu wudželi, wujasnowaše najhuscšo w cyrkwi trjebane słowa a wobroty kaž tež pomjenowanja za wjerški cyrkwinskeho lěta. Jeho wułożenja k rěčnym zwiskam a jich woznamaj běchu tež wobdźělnikam, kotřiž serbsčinu běžnje wobknježa, zajimawe.

Po bjezmała třoch hodžinach so džěłarnička w šuli skónči. Z kwěcelom wupraji Mato Krygar džak referentam a pomocnicy, kotraž bě so mjez wučbnymi hodžinami wo čelne skrućenje při kofeju a tykancu w šulskej jědzerni postarała. Po žohnowanju a zhromadnym džaknym kěrļušu podachu so wšitcy na zabawne zakónčenje džěłarnički do farskeho dwora.

Dźiwadłowe předstajenje

Kubłanskemu popoždnu přizamkny so dźiwadłowe předstajenje „Zhubjene a namakane“ na wosadnej žurli, ke kotremuž so dalších třiceći zajimcow z wokoliny přidružili. Wosebje młode swójby z džěćimi, kotrež we Witaj-skupinach serbsce wuknu, wužichu skladnosć, dožiwić lóštny wobchad ze serbskej a němskej rěču Judithy (Anna-Maria Brankačkec) a Augusta (Marian Bulank). Hra so wulkotnje hodžeše za dwurěčny publikum a žiwe reakcije džěću wo tym swědčachu, zo zamóžachu tež wone wobsah derje scěhować. Tak mějachu wulcy kaž mali swoje wjesele nad lóštnym hračom a so akteromaj z wutrobnym přikleskom džakowachu.

Najwjětši džak pak wupraji so Matej Krygarrej z Wuježka, hłownemu iniciatoroj a organizatoroj poradženeje džěłarnički.

Trudla Malinkowa

„Zhubjene a namakane“ předstajišťaj Anna-Maria Brankačkec a Marian Bulank.

Dźiwadłowe předstajenje scěhowachu tež fararjo Rummel-Hodžijski, Malink-Budyski a Haenchen-Bukečanski z džowčičku Janu (wotlěwa).

Fota: T. Malinkowa/M. Wirth

„Džěłarnička“ in Hochkirch

Die Bjesada-Gruppen in den Kirchgemeinden können zu einer wichtigen Keimzelle für eine wieder stärkere Nutzung des Sorbischen im kirchlichen Leben werden. Dazu brauchen sie Anregungen und Unterstützung. Wenn wir es ernst meinen mit der Förderung der sorbischen Sprache im evangelischen kirchlichen Leben, müssen wir über Veranstaltungen wie die „džěłarnička“ in Hochkirch nachdenken.

Auch wenn wir aus Königswartha nur drei Teilnehmer waren, sind wir doch froh, dass diese Veranstaltung stattgefunden hat. Wobei uns besonders auch das gemeinsame Singen in der Andacht zur Eröffnung der „džěłarnička“ gefallen hat.

Um den Aufwand für den Veranstalter solcher Treffen möglichst gering zu halten, wäre es sicher klug, sich zukünftig ganz stark auf die Übungen zum Gebrauch der sorbischen Sprache (Konversation) zu konzentrieren, auch zu Lasten von Beiträgen gesonderter Referenten. Das Erlernen der freien Rede ist für viele eine viel höhere Hürde als das Erfassen des Inhalts von Texten bzw. Vorträgen.

30 oder 45 Minuten sind aber wenig Zeit für das Üben eines bestimmten Themenkomplexes. Um die Wirkung und Nachhaltigkeit einer solchen Übungseinheit zu verbessern, wäre es sicher gut, wenn einzelne Übungen, mit im Vorfeld abgestimmten Inhalten, durch Bjesada-Gruppen vorbereitet und geleitet werden. Dazu wiederum wäre aber eine Anleitung durch fachlich geschulte Personen, z. B. Frau Zuschke, sehr wichtig.

Für einige ist es sicher schwer, einen ganzen Nachmittag, zumal im Frühjahr, für Veranstaltungen wie die „džěłarnička“ frei zu halten, besonders wenn diese, hoffentlich, zukünftig regelmäßig stattfinden werden. Wenn wir uns thematisch etwas beschränken, reicht uns vielleicht auch ein Freitag- oder Donnerstagabend. Dann fällt vielleicht auch jüngeren Menschen, die noch voll im Berufsleben stehen, die Teilnahme leichter.

Günter Holder

Dopominać so na swoje serbske korjenje

Rozmołwa z Matthiasom Gnüchtelom, fararjom w Delnim Wujězdze a we Łazu

Knjez farar Gnüchtel, Wy sće z fararjom w bywšej Zhorjelskej cyrkwi, nje-pochadžeće pak z tuteho cyrkwinskeho wobwoda. Zwotkel přińdžeće?

Sym so 1955 w Drježdźanach narodźił a tam wotrostł. Nan bě wučer na wyšej šuli za němčinu a matematiku, mać nawjedowaše běrow pola priwatneje prawiznicy, jeničkeje priwatneje w Drježdźanach w tehdomnišim času. Běch jeničke dźěćo, wotrosćech w byrgarskim miljeju we wili w Drježdźanach.

Sće tak cyrkwince kubłany, zo sće so chcył stać z fararjom?

Ně, poprawom nic. Staršej drje běštaj w cyrkwi, ale nic jara pobožnaj. Za studij teologije so w młodych lětach sam rozsuđich. Po wotzamknjenju 10. lětnika dźěch na Drježdźansku Technisku uniwersitu, hdžež stach so z fachowym dźěłaćerjom za elektroniske předžěłanje datow a zložich na techniku počahowanu maturu. Běch tehdy jara aktiwny w Młodej wosadze, widžach nutřkownu prózdnotu ludźi a slyšach přednošk Zhorjelskeho biskopa Fränckela, kotryž namołwješe młodych so podać na duchownstwo. Tak sym wot 1975 do 1981 w předarskim seminarje w Erfurce teologiju studował.

Kak je potom k temu dóšlo, zo sće krajnu cyrkej měnił?

Sym so w Drježdźanskim krajnocyrkwinskim zarjedze předstajil, mějach pak začić, zo tam wulki zajim na mni nimaja. Tuž so na přednošk biskopa Fränckela dopomnich a w Zhorjelcu mje wutrobnje wi-

tachu. 1981 pósłachu mje do Delnjeho Wujězda, hdžež z mandželskej do fary začahnychmoj. Starach so wo wosadu a so hišće dvě lěće jako wikar pola fararja Fischera w Klětnom na farske zastojnstwo přihotowach. 25. septembra 1983 buch wot biskopa Wollstadta w Zhorjelskej Pětrskej cyrkwi ordinowany a potom jako farar do Wujězda powołany.

Mjeztym sće tu tři lětdžesatki z wosadnym fararjom. Njeje Was ženje wabiło z Delnjeho Wujězda woteńa a so wo druhe městno prócować?

Z mandželskej smój wospjet spytaoj hić do swětowego misionstwa. Bě naju přeće, dźělać jako misionaraj w Papua-Nowej Guineji. Ale wšitke pospyty do tuteho směra su zwrěšćili.

Wobžarujeće to?

Ně, njewobžaruju. Sym so čas žiwjenja jako wodženy zrozumił. Moje žiwjenje je přečo linearnje běžało. Do misionstwa njesu so w młodych lětach žane puće wotewrěli a nětk w poslednich službných lětach hižo za změnu njepytam.

Je Waša mandželska tež teologowka, zo je sobu chcyła do misionstwa?

Moja žona je wukubłana chorobna sotra. Wona pochadza z Ochranowa a přistušeše tamnišej bratrowskej wosadze. Přińdže ze znateje swójby Gill, kotraž słušeše před generacijemi k sobuzaložerjam wosady. Ochranowski biskop Theodor Gill bě jeje wuj. Wuske swójbne počahi do Ochranowa běchu drje sobu z přičinu, zo je Zhorjelski biskop Wollstadt naju do Delnjeho

Wujězda pósłat. Wšako wobsteji mjez Delnim Wujězdom a Ochranowom starodawny zwisk přez to, zo so tu we wustawje, založenym wot hrabje von Gersdorfa, młodžina kubłaje. Wulke twarjenje wustawa w susostwje cyrkwe hišće džensa wo tym swědči.

Sće nan wulkeje swójby. Předstajće nam ju prošu skrótko.

Smój so 1980 ženiłoj a mamoj sydom dźěći. Najstarša, Rebecca, je ludowědu studowała, so na Inidičana wudała a w Indiskej bydli. Tuchwilu pisa swoje doktorske dźěło wo małym njeznatym ludze w sewjeru Indiskeje. Rahel je so na muža z Tibeta wudała, bydli w Berlinje a ma štyri dźěći. Abraham ma žonu z Philip-

Farar Matthias Gnüchtel Foto: T. Malinkowa

pinow. Štwórta, Miriam, bydli w Tübingenje a chce so lětsa w juliju wudać na studenta teologije. Naju tři najmłódše, Mose, Deborah a Josua, su hišće doma a chodza na gymnazij Johanneum we Wjerecach. Na mjezynarodnych swójbach naju dźěći widžimoj, zo je so duch swětowego misionstwa w swójbje dale dał.

Kak wulka je wosada, wo kotruž maće so starać?

Delnjowujězdžanska wosada ma džensa něšto mjenje hač 700 wosadnych. Wot februara 2007 je jej Łazowska wosada přiřadowana, kotraž liči něšto wjac hač 700 wosadnych. To bě wulke přeměnenje za wobě wosadze a tež za mnje jako fararja. Hamtsce rěka nowy cyk nětko „Evangelischer Pfarrsprengel Lohsa-Uhyst/Spree“.

Što je so přez zjednoćenje wosebje změniło?

Předy sym jako farar husćišo ludźi wopytał. Džensa činju to jenož hišće w nuznych padach. Za narodninske wopyty a podobne smy we Łazu kaž we Wujězdze wopytowarski kružk založili. Powšitkownje dyrbja předstejićerjo a dalši dobrowólnicy wjace zamołwitosće a nadawki we wosadze přewzać.

Je zastaranje z kemšemi zawěšćene?

Mam kóždu njedzelu dwoje kemše, w 9.00 hodž. we Łazu a w 10.30 hodž. we Wujězdze. K temu přińdu měsacnje kemše w starowni we Łazu a składnostnje tež we Wujězdžanskej starowni. W Bjerwaldze přewjedzemy bibliske hodžiny.

A kelko je přerězne kemšerjow?

We Łazu něhdže 35 do 40 a we Wujězdze přerězne někak 20.

To rěka, zo we Łazu nimale dwójce telko kemši chodži kaž we Wujězdze. Maće za to wujasnjenje?

We Wujězdze mamy situaciju, zo je srjedzny staw po přewróće cyrkej wopušćil. Mnozy su tehdy pjenjez dla z cyrkwe ⇒

Gnüchtelec wulka farska swójba ze sydom dźěćimi a štyrjomi wnučkami Foto: priwatne

⇒ wustupili. We Łazu a tež w susodnym Klětnom je to runje nawopak. Tam so runje srjedźny staw w cyrkwi wosebje angažuje. We Łazu zhubi na nahladnosći, štož z cyrkwyje wustupi. Temu we Wujězdze tak njeje. We Wujězdze njechodža ći sylni, ale skerje ći słabi kemši. Možno, zo pak tež ja po telko lětach w tutej wosadze hižo třebny elan njewuprudžam. Lětsa nazymu budu wólby do cyrkwinskeho předstejićerstwa. Nadžijam so, zo so tam dobri a aktiwni ludžo wuzwola. Mamy však hižo swójske aktiwity młodych křesćanow.

Kajke to na přikład su?

Mamy iniciatiwu młodych křesćanow z Wujězda a Klětnoho, kotraž mjenuje so „Křesćenjo při Bjerwałdskim jězoru“. Tuta iniciatiwa spyta młodostnych a młode swójbny docpěć přez zaměrne misionariske poskitki. Tak přewjeduju na přikład kemše z modernej hudźbu w stanje. Za starše lětniki kaž za mnje to hižo ničo njeje. Hdyž pak so młodym lubi, čehodla nic? Ja jako farar docpěju skerje klasiski klientel, potajkim ludźi, kotřiž swěru a prawidlownje kemši chodža.

Kajke je młodžinske džěło we wosadze?

Moja žena podawa we Wujězdze nabožinu za džěci wot přenjeho hač do pjateho lětnika z Wujězda a z Łazu. Tuchwilu je to dwanaće džěci. Ja podawam we Łazu konfirmacisku wučbu 22 paćerskim džěcom wot šesteho hač do wosmeho lětnika. Na tutu wučbu bjeru džěci z Wujězda sobu do Łazu. Młodu wosadu bohužel ani we Łazu ani we Wujězdze nimamy. Naju džowka jězdži na Młodu wosadu do Klětnoho.

Ma wosada nimo swojeho fararja dalších přistajenych?

We Wujězdze mamy rendantku, kotraž so wo pjenježne naležnosće stara, džělaćerku na kěrchowje a moju žonu, kotraž nabožinu podawa. We Łazu je žena přistajena, kotraž nawjeduje tamniši wosadny běrow.

Sće mjeztym tři lětdžesatki tu z fararjom. W čim widziće hłowny rozděl mjez časom wokoło 1980 a džensa?

Štož je so tehdy k cyrkwi dzeržal, je so wědomje jako křesćan wuznawał – a to přećiwo prudej časa. Džensa towaršnosć cyrkwinske žiwjenje podpěruje, ale to je wjedło k woslabjenju wuznaća. Mječ bě tehdy wótriši, hač wón to džensa je.

Kajke problemy widziće w swojej wosadze?

Trend, zo młodži ludžo přeč čahnu, je jara sylny. To widžu cyle jasne na cyrkwinskej statistice wěrowanjow a křćeńcow. Młody lud je tu wotrostł, je pak přeč čahnył a bydli džensa w zapadnych krajach Němskeje, w Šwicarskeje abo druhdže. W starej domiznje da so zwěrować a swoje džěci wukřćić. Tak běchu nimale wšitke wěrowanja a křćeńcy lońšeho lěta wot

ludži zwonka našeje wosady. W tym leži wulki problem za přichod, zo smy kónčina, z kotrejež młodži ludžo přeč čahnu.

Tutón měsac wotměje so w Delnim Wujězdze 67. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń. Kajka je serbska situacija we wosadze?

Mamy tu wjele Němcow ze serbskimi kórjenjemi a wjele Serbow z němskimi předchadnikami. Z tym chcu rjec, zo knježi tu wulka homogenita a měrliwe zhromadne žiwjenje dweju narodow. A to je tola něšto wosebite, hladajo na to, kajke rozestajenja su na přikład na Balkanje.

Hdy je we Wujězdze cyrkwinske zastaranje w serbskej řeči přestało?

W Delnim Wujězdze bě hač do lěta 1970 serbski farar Richard Šolta. Wón je hišće serbske kemše swjećił, ale kak husto, to njewěm. Ludžo su mi prajili, zo biblisko-

Po mojim wědženju je so wosebje w mjeńšich wsach někak hač do časa nacizma serbsce řečało. Tehdy su přestali z džěcimi serbsce řečeć, zo tute njebychu žane čeže z toho měli. Ja sam sym jako młody farar tu hišće husto ludži na přikład na kěrchowje serbsce mjezsobu bjesadować słyšał. A serbsce swarjeć, to mnozy možachu. Hdyž bych wědzał, zo tu tak dołho z fararjom budu, bych snadź serbsce wuknył. Wšako je to řeč tež mojih prjedownikow.

Jako Drježdžanjan maće serbske swójbne kórjenje?

Mój pradžed Awgust Nugliš je 1870 z Kóšynki pola Złeho Komorowa do Drježdžan čahnył. Je so z Pruskeje do Sakskeje přesydlil, zo njeby trjebał do němsko-francoskeje wójny čahnyć. Woženil je so potom z Drježdžanjanke, kotraž měješe serbske kórjenje we Wulkej Dubrawje. Wobaj staj serbsćinu wobknježitoj, hač pak staj

Foće: wosada Delni Wujězd, R. Malink

Cyrkej w Delnim Wujězdze, hdžež wotměje so 22. a 23. junija 67. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń – Wołtar w Delnjowujězdžanskej cyrkwi (mały wobraz)

teologiske wobroty njejsu wjac prawje rozumili. Pozdžišo je serbski superintendent Siegfried Albert tu wosadne popołdnja wotměwał. Tu pak su ludžo zaso prajili, zo Budysku serbsku narěč tak derje njerzumija. Scyła so tu tak prawje jako „Sorben“ nječuja, ale skerje jako „Wenden“ a njejsu tež „sorbisch“ řečeli, ale „wendisch“.

Su džensa hišće ludžo we wosadze, kotřiž serbsce řeča?

Haj, někotři tu hišće su. Při tym je we Łazu serbska identita sylniša hač we Wujězdze, štož zwisuje z tamnišim towarstwom při Domje Zejlerja a Smolerja. Ličbu ludži, kiž serbsce řeča abo rozumja, pak njemóžu podać. Njeznaju tež žanu swójbnu a žane mandželstwo, hdžež by so džensa w domje hišće serbsce řečało.

Hodži so při tutej situaciji scyła hišće wo serbskosći řečeć?

w Drježdžanach tež serbsce mjez sobu řečaloj, to njewěm.

Što serbski cyrkwinski dzeń za Wujězdžansku wosadu woznamjenja?

Někotryžkuli so snadź, kaž ja, na swoje serbske kórjenje dopomni. Mějach njedawno zajimawe dožiwjenje. Prajach młodej žony z wosady, kotraž swoje džěco z nabožiny wotewza, zo budže tu serbski cyrkwinski dzeń. Wona wotmołwi, zo so jara přež to wjeseli, dokelž bě jeje wowka z njej jenož serbsce řečalo a wona hišće serbsce rozumi. Na to so jeje džěco džiwaše a powědaše, zo su so wóndano w šuli za tym prašeli, što je serbskeho pochada, a džěco so njeje přizjewilo, dokelž wo tym ničo wědžalo njeje. Cyrkwinski dzeń móže k temu dopomhać, tajke zasypane identity wotkryć.

Wutrobny džak za rozmołwu.

Prašala so *Trudla Malinkowa*

Namakanka při twarskich džělach na Bukečanskej farje

Kaž hižo w poslednim čisle Pomhaj Bóh rozprawjene, přewjedzechu so hač dosrjedz meje wšelake twarske džěla na Bukečanskej farje. Při hlubokotwarskich džělach na farskej zahrodze dožiwichu twarscy džělačerjo njewšědnu překwapjenku. Při zběhnjenju platow z pěskowca, kotrejž ležešter před zadnim zachodom do farskeho domu, wukopa so, zo jedna so wo starej narownej kamjenjej. Ležešter z přednim bokom w pjeršći, tak zo je wosebje wjetši (hlej foto), někak 85 x 170 cm wulki, jara derje zdžeržany. Můžno je, zo běšter so kamjenjej při wobšěrných twarskich džělach w lěće 1887 jako krute dno při zadnim zachodze položitoj.

Mjeńši narowny kamjeń z lěta 1840, kotryž pak je zlamany, słuša Mjenjec swójbje w Bukecach. Tuta wobhospodarješe tehdy znatu korčmu „K złotemu klučej“ při dróze do Budyšina.

Wjetši narowny kamjeń je wěnowany

Hanje, rodzenej Běrlinkec. Wona narodži so 1621 jako džowka Daniela Běrlinka w Hućinje a wuda so na Bukečanskeho fararja Měrćina Budarja. Po jeho smjerći zmandželi so z naslědnym Bukečanskim fararjom Christianom Küffnerom. Z přen jeho mandželstwa wuńdžechu synaj a tři džowki, z druheho dvě džowce. Wona zemře w lěće 1692. Kamjeń je z jeje najwaznišimi žiwjenskiimi datami popisany. Zajimawe je, zo je wona wowka mandželskeje wuznamneho Bukečanskeho fararja Jana Wawera (1672–1728), sobupřełożerja biblije do serbskeje rěče.

Kamjenjej stej němsce popisanej a tu chwilu na farskej zahrodze składowanej.

Tereza Bejmakowa

Narowny kamjeń farskeje mandželskeje Hany Küffneroweje, zwudowjeneje Budarjoweje, rodzenej Běrlinkec (1621–1692) w Bukecach

Foto: T. Bejmakowa

Žiwjenje Hózníčanskeho fararja Handrija Jenka

Handrij Jenko narodži so 9. oktobra 1835 w Radskej jako najstarši syn žiwnosćerja a wjesneho sudnika Handrija Jenka a jeho mandželskeje Hany rodž. Wiederec ze Šiboje. 14. oktobra 1835 bu wot fararja Handrija Zejlerja we Łazowskej cyrkwi wukřćeny. Jeho kmóťra běchu Jan Wieder ze Šiboje, Jan Matuš z Drěwcow a Jurij Rochow z Kislicy. Kaž z recesoweje akty z lěta 1844 wuchadza, wobsedžeštaj jeho staršej w Radskej małe ratarstow z něšto wjac hač džewjeć jutrami pódy.

Po wuchodženju ludoweje šule we Łazu wopyta Handrij Jenko wot jutrow 1850 Budyski gymnazij a studowaše wot jutrow 1858 teologiju w Lipsku. Po tym bě wot

jutrow 1862 wjac hač tři lěta z wučerjom na měšćanskej šuli w Lipsku.

K 1. oktobrej 1865 powoła jeho knježk a cyrkwinski patron Wolf za fararja do Hóznicy. Tute zastojnstwo wukonješe 44 lět, doniž so k 1. oktobrej 1909 na wuměnk njepoda. Wot 1882 do 1891 měješe zdomom tež wakantne farske městno w Boršći zastarać. Jeho lětna mzda wučinješe spočatnje jenož něhdže 450 toler a swobodne bydlenje „w chětro špatnym bywšim burskim domje“, kaž je w Hózníčanskim farskim archiwje čitać. Kemše swjećeše w němskej a serbskej rěči.

1. decembra 1862 woženi so tehdy 27lětny Handrij Jenko z knježnu Idu Marju

Selmu Mihanec z Budyšina, staršej džowku kožucharskeho mištra Hendricha Awgusta Mihana. Wěrowanje měješe Łazowski farar Zejler w Hózníčanskim Božim domje.

Handrij Zejler měješe po wšem zdaću přećelski poměr k Handrijej Jenkej. Prošeše jeho, kotryž bě tehdy hišće gymnazijast w Budyšinje, za kmóta při křćenicy swojeje drugeje džowki Marje Olgi 28. julija 1856. Hromadze z Jenkom kmóťřeštaj tehdy džowka fararja Kröhny z Delnjeho Wujězda a šulski preparand Kulman, tehorunja z Delnjeho Wujězda.

W starobje 85 lět zemře Handrij Jenko 29. měrcu 1920. Jeho mandželska scěhowaše jemu wosom lět pozdžišo w Zhorjelcu-Moysu (džensa Zgorzelec Ujazd na pólskej stronje) dnja 18. awgusta 1928. Wobaj staj na kěrchowje w Hóznicy pochowanaj. Jeju narowny pomnik ma scěhowacy napis:

Hier ruht in Gott
mein innig geliebter Gatte
ein treuer Diener seines Herrn
Pastor
Andreas Jenko
Ritter h. Orden
geb. d. 9. Oktober 1835 in Ratzen
gest. d. 29. März 1920
u. seine Ehefrau
Selma Jenko geb. Mihan
geb. d. 1. Dez. 1841 in Bautzen
gest. d. 18. Aug. 1928 in Moys
—
Jes. 28.29
Des Herrn Rat ist wunderbar
und führet es herrlich hinaus

Row fararja Handrija Jenka a jeho mandželskeje na Hózníčanskim kěrchowje Foto: H. Menzel

Heinz Menzel

Bože spěće zhromadnje w Špikałach woswječili

Ketličanska a Bukečanska wosada swjećešćejšej lětsa na Bože spěće zhromadnje kemše z Božim wotkazanjom w Špikałach na dworje rjenje wobnowjonego Lehmanec kubła. Přijomne wjedro Bože spěće rano běše njewočakowano bohata ličbu kemšerjow pohnuło, so pěši, z kolesom abo z awtom podač na puč do Špikałow. Tak so k wjeselu iniciatorow – hłownje Lehmanec a Paulec swójbje – wonka na dworje nastajene ławki derje pjelnjachu. Parament na wosebje připrawjenym wołtarju witaše kemšerjow ze serbskim hronom „Knjezowe słowo wostanje do wěčnosće“.

Božu službu swjećeše Bukečanski farar Thomas Haenchen. Wo hudźbny přewod postarachu so Ketličanski pozawnowy chór, knjeni Paulowa na gitarje a Ketličanska fararka Elisabeth Auer na klawěrje. Ewangelij na Bože spěće po swj. Lukašu čitaše so serbsce a němsce. Sčehowaše přeprošenje na kemše za dźěci z wosebitej překwapjenku: wopytom pola pčotarja.

Jako přihot na temu předowanja – rozkora a wujednanje – předstajichu dorosceni scenu, w kotrejž so pokaza, kak čezko so hdys a hdys hižo we wosadze wšelake problemy rozrisaja. Fararka Elisabeth Auer poručí w swojim předowanju, k rozrisanju problemow pytač w modlitwje dialog z Bohom.

Po kěrluš a wozjewjenjach swjećeše farar Thomas Haenchen z wosadu Bože

Kemše Bože spěće na dworje Lehmanec kubła w Špikałach

Fota: A. Zoba, priwatnej

wotkazanje. Wšitcy zestupachu so na dworje k wulkemu kruhej a knjeni Paulowa předwodžeše wudželenje chłěba a wina hudźbne ke gitarje spěwajo. Tak móžeše kóždy wobdžělnik wosebitu atmosferu tuteje zhromadnosće začuwać.

Po kemšach přeprosychu hosćicieljo wšitkich k dalšemu přebywanju. Za to běchu přihotowali pohosćenje ze slódnej poliwwu a praženymi kołbaskami. Na serb-

ske čitanje ewangelija so počahujo zwurazni w sčehowacej rozmołwje jedna z kemšerkow: „Skónčnje bě zaso jónu slyšeć čista njeskepsana serbsčina!“ Bukečenjo to rady jako pokazku hódnoća, z tutej tradiciju pokročować.

Džak słuša wšitkim, kiž njeběchu w přihotach na tutón rjany swjedzeń prócy lutowali, wosebje pak Lehmanec a Paulec swójbomaj w Špikałach. **Arnd Zoba**

Serbska namša z křćeńcu w Turjeju

W delnjolužiskim Turjeju swjećeše druhi dzeń swjatkow 57 kemšerkow a kemšerjow serbsku namšu z křćeńcu. Předowanje měješe farar n. w. Cyril Pjeh z Berlina.

Farar Ingolf Ksenka wukřci Wandu Malinu Wilhelmojc, džowčičku Wilhelmojc-Kellojc swójbje z Lipska. Jako křćenske hrono da so jej sobu na puč žiwjenja: „Napohń nas

zawcasa z twójeju gnadu, ga comy juskaš a wjasote bys našo cete žywjenje.“ (Psalm 90,14)

Młoda mać bě sej za tutón swjedzeń delnjoserbsku drastu zešic dała a tež jedna z kmótrów bě přišla w delnjoserbskej drasće. Nimo teho běchu mjez kemšerkami znajmjeńša tři dalše žony w drasće. Čitanja měještaj Christiana Piniekowa a Ernst Mucha. A kěrluš „Ty, Bóžo, žywjenje sy dał“ bě so za tutu přiležnosć po hornjoserbskim teksće do delnjoserbsčiny přeložit. Marika Schulzowa hraješe na piščelach a jeje džowka Johanna na piščalce. Zwučne spěwanje Geralda Schöna dopominaše wjele přichwatanych na zahorjace spěwne přednoški předarja Jura Frahna.

Po hnujacych a dostojnych kemšach běchu wšitcy na „kólacyjne kafejpiše“ přeprošeni. Cyrkwinska empora bě poľna hosći a deleka hišće dalši sedžachu. Nimale hodžinu doľho spěwachu potom starši a młodši hosćo serbske kaž tež někotre němske ludowe spěwy, přewodžene z gitaru a huslemi. Po starym serbskim wašnju da Wilhelmojc-Kellojc swójbja wšitkim hišće pakčik tykanca na dompuć. **PB**

Młoda swójbja z kmótromaj do kemšow – Křćenska swěčka za Wandu Malinu Wilhelmojc

Wopomnjenje napoleonskich bitwow we Wysokej a Łazu

W Budyšinje kaž tež we wjacorych wokolnych wsach wopominachu wokoło swjatkow 200lětny jubilej bitwow w Napoleonskich wójnach 1813. Mnohe wopory běchu sej wojowanja tehdy žadali a wjele zapušćenych wsow běchu zawostajili. Zničili běchu so tež wjacore cyrkwy w serbskich wsach Budyskeho kraja.

Wopomnjeće na Dubiču

Swjatownu njedźelu, 19. meje, wotmě so wopomnjenka swjatočnosť na Dubiču pola Wysokej, na kotrejž so 300 hosći wobdźěli. Tu bě so 19. meje 1813 w předpolu wulkeje bitwy pola Budyšina krawne wojowanje wotměto. Prusojo wojowachu tehdy přećiwo Francozam, Rusojo přećiwo Italčanam. Wopory nas tež džensa po 200 lětach namołwjeja k měrej mjez sobu a mjez ludami. Tole wuzběhny Rakečanski farar Andreas Kecke w swojim předowanju na wopomnjenkich kemšach před pomnikom na Dubiču. Dujerjo Rakečanskeje wosady kemše wobrubichu.

Po kemšach přepodachu so zjawnosť informaciskej tafli, na kotrymajž su přičiny, wotběh a scěwki bitwy na Dubiču wopisane. Stotki wojakow na woběmaj bokomaj buchu tehdy morjene, zranjene abo zajate. Składnostnje 200lětneho jubileja bitwy běchu wojske towarstwa z wokolnych wsow – z Hermanec, Wysokej a Šćeńcy – 1913 na Dubiču wulki pomnik postajili. Po pomniku Bitwy narodow w Lipsku je to

Při pomniku na Dubiču swjećeše Rakečanski farar Andreas Kecke swjatownu njedźelu z 300 kemšerjami wopomnjenku Božu službu.

Foto: A. Kirschke

druhi najwjetši pomnik za wuswobodźerske wójny 1813 w Němskej.

Na wopomnjenkim zarjadowanju na Dubiču wobdźělištaj so tež Budyski krajny rada Michael Harig a zapósłanča zwjazkoweho sejma Marja Michałkowa, kotraž bě patronatstwo přewzała.

Wustajeńca we Łazu

Wo stawiznach bitwy na Dubiču 1813 a wo postajenju tamnišeho pomnika 1913 informuje tež wustajeńca we Łazowskim Domje Zejlerja a Smolerja. Zestajeli su přehladdu hłownje Gabriele Knothe, Ma-

ren Behrens a Kerstin Petri. Werner Sporka z Jeňsec, kotryž je wobsedźer pomnika a lěsa na Dubiču, je tójšto eksponatow přidał. Wšelake zajimawostki z napoleonskich časow wustajeńcu wudospołnjeja.

Domizniski slědźer Ralf Schramm z Hermanec je stawizny bitwy na Dubiču přeslědźił a we wosebitej ediciji nadrobnje wopisał. Jeho kniha „Der 19. Mai 1813 und seine Ursachen“ je w Domje Zejlerja a Smolerja za 22,95 eurow na předań. Wosebita wustajeńca wo bitwje na Dubiču pokazuje so hišće hač do 17. oktobra.

Andreas Kirschke

Spominanje na 100. posmjertniny dr. Jana Bohuwěra Jakuba

Dnja 28. apryla 1913 bě w Drježdźanach gymnazialny profesor dr. Jan Jakub zemřel. Wón sluša do rjada wysoko kubłanych a swěrných Serbow, kotřiž so tež wot němskeje wyšnosće připóznawachu a česćowachu. Předsyda Maćicy Serbskeje superin-

tendent Jan Malink a předsyda Serbskeho ewangelskeho towarstwa Měrcin Wirth položištaj pónźelu, 29. apryla, w přitomosći skupiny Serbow, přewažnje Maćicarjow, buketaj w serbskich barbach na row dr. Jakuba na Tuchorskim pohřebnišću

w Budyšinje. Knjeni Trudla Malinkowa, nawodnica stawizniskeje sekcije Maćicy Serbskeje, porěča wo jeho žiwjenju a skutkowanjnu (hlej tež PB 04/2013). Ze zhromadnym spěwanjom serbskeje hymny so počesćowanska swjatočnosť zakónči. **M. Wirth**

Foće: J. Łušćanski/T.M.

Wopomnjenka swjatočnosť při Jakubec swójbnym rowje na Tuchorju (nalěwo). Row počesćowanskeho z buketomaj w serbskich barbach

Kemše w stanje – bjez zwonow

Přez tři lěta běše so zwonowe towarstwo w Malešecach za to zasadziło, zo by cyrkej nowe zwony dóstała. Předwidžane bě, zo so tři zwony na Bože spěče na dwurěčnych kemšach w stanje swjatočnje poswjećá. Tola zwony njeběchu dóstali přihłosowanje cyrkwinskeje wyšnosće. Přeslapanje běše pola mnohich z přichwatanych wosadnych pytnýc.

Poršiscy dujerjo přewodžachu dostojnje mócný spěw něhdže 200 kemšerjow. Nimale połojca štučkow běše serbska. Tež wěriwi z wokolnych wosadow, z Běleje Hory, z Kumšic abo z Přiwćic, běchu na tu te mjeztym hižo džesate kemše w stanje

přijěli, a serbske spěwanje podpěrachu. Predikant Winkler čitaše epistolu a scenje, poslednje tež serbsce. Farar Noack požohnowa jubilejny mandželski por. Serbski superintendent Malink předowaše wo zwjazanosći z Chrystusom, z kotrymž móžemy rěčeć, tež hdyž njesu zwonowe signale slyšeć. Po serbskim a němskim žohnowanju běchu nadobo tola zwony slyšeć: kompjuterowa simulacija nowych Malešanskich zwonow.

Po kemšach poda knjez Herrmann, předsyda Malešanskeho zwonoweho towarstwa, nadrobnu rozprawu wo skutkowanju towarstwa. *jm*

Serbski kulturny festiwal nad Wolgu

We Wolgogradže přewjedže so wot swjatkowneje soboty, 18. meje, hač do wutory, 21. meje, serbski kulturny festiwal. K zahajenju zaklinčachu we Wolgogradzkej ewangelisko-lutherskej wosadze Stara Sarepta pišćelowe twórbje Jana Pawola Nagela, Detlefa Kobjele a dalších serbskich komponistow. Z prapremjeru twórbje „Tři generacije“ Sebastiana Elikowskeho-Winklera so štyridnjowske zarjadowanje skónči. Foto: R. Abhalter

Wopyt z Awstralskeje

Spočatk meje přebywašaj mandželskaj Valma a Barry Thomson z Awstralskeje něšto dnjow w Budyšinje. Běštaj přeni raz w swojim žiwjenju w Europje, a to wosebje, zo byštaj wopytałoj domiznje swojich prjedownikow. Swójba Barryja pochadža z Jendželskeje, Valma pak ma swoje swójbne korjenje we Łužicy. Wona je potomnica Sworic swójby z Droždźija. Wopyt w domiznje jeje prjedownikow bě jej jeje bratr, farar na wuměnkú Kevin Zwar, kotryž bě hižo wospjet we Łužicy pobyl, kotryž čitał a pomhał přihotować.

Přebywajo w Budyšinje, wobhladašaj sej mandželskaj stare město, měšćanske cyrkwy a Serbski muzej. Po wsach wuchodnje Budyšina přewodžeše jeju wučer na wuměnkú Měrcin Strauch ze Zajdowa, kotryž pochadža kaž Valma z Droždźija.

Tam dom, w kotrymž bě Sworic swójba před wjac hač połdra lětstotkom bydliła, bohužel hižo njenamakachu. We Worcynje wobhladachu sej staru šulu, do kotrejež běchu něhdy tež Droždźijske džěci chodžili, a w Hrodžišču wosadnu cyrkej, w kotrejež buchu tež Sworic swójbni wukřćeni. Na wopyče pola Malinkec mandželskeju w Budyšinje zhonišaj wo wupućowanju Serbow do Awstralskeje, zajimowašaj so za džensniše cyrkwinske žiwjenje we Łužicy a přepodašaj pjenježny dar, kotryž wužije so za pěstowarnju Michałskeje wosady we Wuricach.

Z Budyšina dojedžešaj sej Thomsonec mandželskaj dale do českeje stolicy Prahi. Po cytkownje sydom tyždenjach přebywanja w Europje chcetaj so zaso do swojeje domizny w městačku Laura w Južnej Awstralskej wróćić. *T.M.*

Kruch wo Kilianu w Barcelonje předstajeny

Awstralski hudźbnik Colin Black při předstajenju twórbje w Barcelonje Foto: priwatne

Wutoru, 14. meje, předstaji awstralski zwukowy wumělc Colin Black we wobłuku koncertoweho rjada „Phonos“ při Barcelonskej uniwersite Pompeu Fabra swój kruch „Kilian’s Antipodean Dream“. Twórbja je zwukowa kolaža a zaběra so z přenjatym sonom serbskeho fararja Jana Kiliana (1811–1884), do Awstralskeje wupućowac. Wumělc předžěta w njej najwšelakoriše, při swojim wopyče w léce 2010 we Łužicy nazběrane akustiske impresije, kaž zwonjenje Wukrančanskeje cyrkwy abo knórčenje schodow na klětku, z kotrejež je Kilian předował. Wosebitu rólu hraje tež jeho beseň „Zbudjenje za Serbow“, kotraž so wospjet wot wšelakich serbskich rěčnikow cituje. Pola katalanskeho publikuma storčeše wobsah tuteje twórbje Kiliana na wulki zajim, wšako tež katalanojo wo wobstaće swojeje rěče a awtonomije wojuja. Wosebitosć koncerta w Barcelonje běše wužiwanje wosom wótrěrčakow, kotrež běchu wokoło publikum nastajene a přez kotrež so jednotliwe džěle twórbje wothrawachu.

Přenjatnje bu kruch 2010 w Deutschlandradio Kultur wusylany. W trochu přeměnjenej formje pod pomjenowanjom „Čišina“ předstaji so wón w septembru 2011 we wobłuku konferency skladnostnje 200. narodnin Jana Kiliana w Budyskim Serbskim muzeju. *Madlena Malinkec*

Jubilej w Njeswaćidle

Lětuše swjatki bě tomu 50 lět, zo zaklinčachu štyri nowe zwony Božeho domu přeni raz. Late buchu wone 1962 w nadawku Apoldaskeje lijernje Schilling w VEB woclowej lijerni Morgenröthe-Rautenkranz. W powójnskich lětach dyrbjachu Njeswaćenjo ze swojim fararjom Gerhardom Wirthom najprjedy swój 1945 zničeny Boži dom zaso natwarić, prjedy hač móžachu sej nowe zwonjenje wobstarać. Tři zwony maja němski napis, na štwórtym je w serbskej rěči čitać próstwa z Wótcenaša „Přiindź k nam twoje kralstwo“. *T.M.*

Powěšće

Budyšin. We wobłuku Lutheroweje dekady přednošowaše 14. meje wyši krajnocyrkwinski rada n. w. Christoph Münchow w Budyskej radnicy wo přesadźenju reformacije w Hornjej Łužicy. Na zarjadowanje přeprósytaj běštej zhromadnje Budyski archiwowy zwjazk a Pětrška wosada. Nimale sto připošluharjam rozložil dr. Münchow, zo bě reformacija w Hornjej Łužicy hibanje wotdeleka přečiwo českmu krajnemu knjezej. Budyski wyši měščanosta Christian Schramm wuzběhny, zo bě Hornja Łužica přez lětstotki z dobrým příkladom zhromadneho žiwjenja ewangelskich a katolskich křesćanow a zo to tež dale wostanje.

Budyšin. Dnja 15. meje wuradźowaše předsydstwo Serbskeho ewangelskeho towarstwa w Serbskim domje w Budyšinje, a to přeni raz w nowej stwě w rumnosćach něhdýšeje Serbskeje kofejownje. Hłowny tema běše program lětušeho cyrkwinskeho dnja w Delnim Wujězdze. Na njón je tež synodalny senior Čěskobratrskeje ewangelskeje cyrkwy Joel Ruml z Prahi přizjewjony. Za njeho přihotuje so krótka jězba přez někotre serbske wosady. Lětuša sobustawska zhromadźizna wotměje so na reformaciskim dnju 31. oktobra w Njeswačidle. Džěłarnička za Bjesady w Bukecach měješe dobry wothlós. Přichodne posedźenje předsydstwa – kotrež budže srjedu, 4. septembra, w 15.30 hodź. w Budyšinje – mělo so wosebje z dalšim wuwicom džěłarničkow zaběrać. Za to su pokiwy a ideje z Bjesadow na předsydstwo SET lubje witane.

Běla Hora. Hižo někotre lěta wuhotuje so w domje Eben-Ezer snědań za žony jako měsačne zarjadowanje z někak 70 do 80 wobdžělnicami. 15. meje předstaji Serbski superintendent Jan Malink ze słowom a wobrazom wosadu w Serbinje, kotraž bě nastala wo wupućowanju z tamnišeje kónčiny w léće 1854. W kopaće poľnej žurli zhonichu přitomne žony wo skutkownošći serbskich a cyrkwinskih impulsow z tehdyšeho časa hač do přitomnošće.

Slepo. Swjatkownu pónđzelu swjećeše sup. Malink w tudyšim Božim domje němsko-serbske kemše. Manfred Hermaš měješe čitanja, Slepjanske kantorki zanjesechu serbske kěrłuše. Wukřčeny bu štyri měsacy stary Leo Kiswa z Brězowki. Po wotchadze fararja Hutha lóni spočatk decembra je Slepjanske farske městno hižo dlěši čas wakantne. Tuchwilu da wosada bydlenje na farje wobnowić.

Trjebin. Na statoku njeboh dudaka Hanza Šustera w Trjebinje wotmě so njedźelu, 26. meje, hudźbne dupoľdnje z dwurěčnymi kemšemi, kotrež wuhotowaše predikant Manfred Hermaš z Rowneho. Dalše hudźbne dupoľdnje budže 1. septembra skladnostnje 103. narodnin Hanza Šustera (1910–1984). Jeho statok su před něšto lětami z originalneho městna, kotrež je wot bruniceweje jamy wohrožene, přesadźili do nowjeje wjesneje srjedźizny mjez wjesnym hatom a sportnišćom. Podobnje kaž Njepilic statok w Rownom služi Šusterec statok w Trjebinje nětko jako wjesne kulturne srjedźišćo.

Přesadźeny a wobnowjony statok dudaka Hanza Šustera w Trjebinje Foto: priwatne

Dary

W aprylu je so darilo za Serbske ewangelske towarstwo 75 eurow a za Pomhaj Bóh 42 eurow a dwójce 12 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 200 lětami, 20. junija 1813, zemřě wučer **Jurij Žur** w Budyšinje. Narodźeny 1788 jako syn žiwnosćerja w Židzinom pola Wojerec, wopyta wón gymnazij w Budyšinje a studowaše wot 1807 do 1810 teologiju w Lipsku. Kaž bě tehdy z wašnjom, njedósta so hnydom do duchowneho zastojnstwa, ale dyrbeše sej najprjedy jako wučer swój wšědný chlěb zasłužić. Tak bě chwilu z pomocnym wučerjom w Žitawje a wot lěta 1810 z wučerjom při tehdy nowozaloženej šuli za chude džěći w Budyšinje. Šula bě zaměštnjena w syrotowni, natwarjenej w léće 1699 na Wonkownej Lawskej. Dom, kotryž su 1865 přetwarili a rozšěрили, namaka so džensa pod adresu Wonkowna Lawsa 23. Młody wučer Žur prócowaše so wo pozběhnenje tehdy hišće dosć njewuwiteho ludoweho šulstwa. 1812 nawabi svojego přećela K. S. Bornemana z Lipska do Budyšina, kotryž potom lětdžesatki Budyske měščanske šulstwo nawjedowaše

a sej wulke zaslužby wo nje zdoby. Jako za čas napoleonskeje wójny tyfusowa epidemija w Budyšinje wudyri, staraše so Jurij Žur sobu wo schořenych. Při tym so natykny a 24lětny zemřě. *T.M.*

Přeprašujemy

W juniju wusyla so ewangelske Nabožne słowo k dnjej w serbskim rozhłosu.

- 02.06. 1. njedźela po Swjatej Trojicy**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej (sup. Malink)
12.00 nutrnošć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 09.06. 2. njedźela po Swjatej Trojicy**
09.30 dwurěčne kemše z Božim wotkazanjom w Janskej cyrkwi we Wojerecach (sup. Malink), po tym serbski swjedźeń w Nowej Łuce
10.45 kemše z Božim wotkazanjom w Hoždźiju (farar Rummel)
- 12.06. srjeda**
19.30 Rakečanska bjesada we farskej bróžni
- 16.06. 3. njedźela po Swjatej Trojicy**
14.00 namša w Dešnj (biskop Dröge, farar Ksenka, fararka Köhler)
- 22.06. sobota**
14.00 zahajenje Serbskeho cyrkwinskeho dnja w Delnim Wujězdze
- 23.06. 4. njedźela po Swjatej Trojicy**
10.00 swjedźenske kemše z Božim wotkazanjom w Delnim Wujězdze, po tym program Serbskeho ewangelskeho cyrkwinskeho dnja
- 14.07. 7. njedźela po Swjatej Trojicy**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěći (sup. Malink)
12.00 nutrnošć w serbskim rozhłosu (farar Rummel)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Priwatny puć/Privateweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamolwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiść: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Postvertriebsnummer: F 13145
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625

Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT
Pomhaj Bóh wuchadza měsačne. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaćić 8 eurow.